

KHAWVÊL SUNDAY SCHOOL NI
November 1, 2020

NAUPANG LAM
(BEGINNER - JUNIOR)

THUPUI

KRISTIAN NAUPANG
AWM DÂN MAWI

Ziaktu
Upa K. Zoremsânga



SYNOD LITERATURE & PUBLICATION BOARD

Published by
Synod Literature & Publication Board
for
Mizo Sunday School Union

Chhut khatna - 2020
Copies - 6,500
(All rights reserved)

Printed at
Synod Press
Aizawl, Mizoram
796001

THUHMAHRUAI

Kum 2020 Khawvêl Sunday School Ni, Naupang lam zir atân MSSU Committee chuan, 'Kristian Naupang Awm Dân Mawi' tih thupui atân a thlang a. A ziaktu atân Upa K. Zoremsânga a ruat a. Ani hi Sunday School rawngbâwnaa mi tui leh hun rei tak hruaituah pawh lo ʔang tawh a ni.

Naupangte hi hun pawimawh taka ding leh khawvêl awm zêl dân tûr hriltute an nih avângin an zînga rawngbâwl hi a pawimawh hle. An naupan lâia theih tâwp chhuaha Kristian nun leh awm dân mawi zirtîr hi kan tih mâkmawh a ni a. Chumi atân chuan he lehkhabu hi a ʔangkai hle dân a ni.

Zirtîrtute leh zirtuten hlâwk taka he lehkhabu hi an hman theih nân duhsakna ka hlân e.



(REV. B. SÂNGTHANGA)
Executive Secretary
i/c MSSU etc.

**KHAWVÊL SUNDAY SCHOOL NI
NOVEMBER 1, 2020**

**NAUPANG SUNDAY SCHOOL PROGRAMME
BEGINNER - JUNIOR**

CHAWHMA INKHÂWM

- Hruaitu : Asst. Superintendent i/c NPSS
 Țantu chhiar tûr : Eph 6:1-3
 Sunday School Thil Tumte sawi rual ni se
 Zai ho : NHB No. 184 (*Sunde Sikulah kal ila*)
 Châng sawi rual : Beginner Department
 Zai pâwl : Primary Department
Thilpêk lâk khâwm leh hlan
 Thupui sawi : **Kristian Naupang Awm Dân Mawi**
Țhen khatna
 Thupui sawitu : Asst. Leader, Primary Department
 Châng sawi rual : Junior Department
 Zai ho : NHB No. 45
 (*Lal Isuan min entîr êng vâv takin*)

CHAWHNU INKHÂWM

- Hruaitu : Leader, Junior De[partment]
 Țantu chhiar tûr : Sam 35:11-14
 Zai ho : NHB No. 52
 (*Isuan min hmangaih ka hria*)
 Special Item : Beginner Department
 Thupui sawi : **Kristian Naupang Awm Dân Mawi**
Țhen hnihna
 Thupui sawitu : Asst. Leader, Beginner Department
 Special Item : Primary Department
 Special Item : Junior Department
 Zai ho : NHB No. 2 (*Sîrvate, i zai sa*)

*(Khawvêl Sunday School Ni thawhlâwm hi Bial Treasurer kal
tlangin Synod Office-ah chhûn luh tûr a ni)*

ṚHEN KHATNA

1. Bible chhiar
2. ṚawngṚai
3. Sunday School-a awm dân mawi
4. Biak Ina awm dân mawi
5. Sikula awm dân mawi
6. Mi ina awm dân mawi

ṚHEN HNIHNA

1. In chhônga awm dân mawi
2. Aia upa zah
3. Rualbanlote bula awm dân mawi
4. Ṛawngkam mawi

ṬHEN KHATNA

Kumina (2020) Khawvêl Sunday School Nîah hian ‘Kristian Naupang Awm Dân Mawi’ tih kan zir ho dâwn a. Hmasâwnna avângin kan nun dân a inthlâk danglam nasa hle a. Chuvângin, ni tina kan nun hona a lo nawm zêl theih nân awm dân mawi hi kan zir thar leh a ngai fo ṭhîn. Awm dân mawi hi kan pianpui a ni lo va, zir chawpa hriat a ni. Lehkhabu ṭha tak tak aṭang te, mi tih dân ṭha zâwk kan hriat leh kan entawn aṭang tein kan zir thei a ni. Kan ṭan hova, awm dân mawia kan nunpui ṭheuh chuan kan zavai tân a nuam ang a, hnam nun ze mawi, mite entawn tlâk nun neitu kan ni thei ang. Tichuan, ‘Kristian Naupang’ tih chu Isua naute tihna a ni a, hetiang hi an awm dân a ni:

1. Pathian thu leh nu leh pa thu an awih ṭhîn.
2. Zirtîrtute an zah thiam a, thil sual an ti ve duh lo va, fel takin an awm ṭhîn.
3. Mi dang an ngai pawimawh thiam a, ṭanpui ngaite an ṭanpui ṭhîn.
4. Bible chhîar leh ṭawngṭai an ngaina a, inkhâwm nuam an ti.
5. An taksa leh thawmhnaw a fai a, a hun takah an inbual fai ṭhîn.
6. Pâwnah kal pahin thil an ei ve mai mai duh lo va; khawlaiah chil an chhâk ringawt ngai lo va, hnap pawh an hnît ve mai mai ngai lo.
7. Zun inah chauh an zung ṭhîn a, bawlhhlawh a bâwmah chauh an paih bawṭ ṭhîn.
8. Dâwt an sawi ngai lo va, an rinawm êm êm a; thil an chhar pawhin an nei mai ngai lo va, a neitu an pe leh ṭhîn.

Hetiang ti ʈhîn naupangte chu Pathianin a vêng tlat ʈhîn a ni. Kristian naupangte chu keimahniho hi kan ni a. Hetianga kan awm ʈeuh chuan kan zavai tân a nuam êm êm ang a, kan lo changkâng sawt bawk ang.

‘Awm dân mawi’ tih awmzia chu thil tih hun leh hmun hriat leh nungchang mawi tihna a ni ber a, chu chu –

1. ʈawngkam mawi leh nungchang mawi te
2. Thil ʈha tih te
3. Mi dang ngaih pawimawhna neih leh an nuam tih zâwng tûra awm te tihna a ni.

Pathian thu chuan, “Nangmah i inhmangaih angin i vêngte i hmangaih tûr a ni,” (Gal 5:14) a ti a, a pawimawh hle mai. Mi dang hmangaihna leh ngaih pawimawhna kan neih loh chuan awm dân mawi kan hre tak tak thei lo vang. Mahni chauh inngai pawimawh te bula awm a nuam ngai lo va ni.

Mawi taka awmte bula awm chu a nuam a, khawi hmunah pawh miten an ngaina ʈhîn. Thusawi ʈeuh aiin an awm dân chuan thu an sawi nasa zâwk fo. Lal Isua chuan, “Chutichuan, thil engkim miin in chung a an tiha in duh tûr ang apiang chu mi chungah pawh ti ve rawh u” a ti a (Mt 7:12). Hei hi mi dangte laka awm dân mawi kan neihna tûra Isua min fuihna leh min zirtîrna ropui tak a ni. Chutichuan, vawiina, ‘Kristian Naupang Awm Dân Mawi’ tih, a tlângpui chauh kan zir ho tûrte hi ngun takin ngaihla ila, thu awih takin i zâwm ʈeuh ang u aw.

1. Bible chhiar: A hmasa berah chuan Kristian naupangte chuan Bible chhiar hi kan ngai pawimawh êm êm tûr a ni. Bible chhiar chu:

- (1) Pathianin min biakna leh a âw kan hriatna te
- (2) Finna te, lehkha thiam theihna leh thil hriatna te leh
- (3) Thlamuanna leh hlimna min petu te a ni.

Chuvângin, ni tin Bible kan chhiar ðhîn tûr a ni a. Naupan laia Bible chhiar ðhîn leh chhiar ngai lote chu an puitlin hunah an nun a danglam ðhîn.

Kum 1792 khân Wales rama naupang pakhat Mary Jones-i, kum riat mi chauh chuan Bible chhiar hi nuam a ti êm êm ðhîn a. An chhôngkuain Bible an neih ve loh avângin Bible chu a awt êm êm ðhîn a; mahse, a leina tûr pawisa a nei bawk si lo. Tichuan, kum ruk chhông lai mai pawisa a khâwl hnu chuan Bible chu a lei thei ta a. Mary Jones-i chu a lâwm êm êm mai a, hlim takin ama Bible chu a chhiar thei ta a ni. Chu chu miten an lo hria a, khawvêlah a hming a lo thang ta hle mai a, waviin thlengin Bible chanchin an sawiin Mary Jones-i hming chu miten an la sawi fo ðhîn a ni. Hei hian Bible chhiar ðhîn ðhatzia te, a chhiar ðhîn leh a ngainatute chu Pathianin a vêng tlat a, a hun takah a chawimawi ðhîn a ni tih a tilang Chiang hle mai.

Keini pawhin Bible chhiar hi ðhîn ila, awm dân mawi leh nun dân ðha min zirtûrtu a ni ang. Kan la chhiar thiam lo a nih pawhin, kan nu leh pate chhiar emaw, kan úte chhiar emaw ngun takin ngaihla ðhîn ila, kan hriat thiam lohte kan zâwt ðhîn dân nia.

2. Ðawngðai: A pahnihnaah chuan, Lal Isua angin kan ðawngðai ðhîn tûr a ni, a chhan chu :

- (1) Pathian kan hmu thei lo va; mahse, ðawngðaiin kan be thei a, kan kâwm thei bawk.
- (2) Pathianin thil engkim min pe a, nu leh pa leh unau te, ðhian te, ei tûr te, kawr te leh zirtûrtute min pe a; min chhandam tûrin a fapa Isua min pe bawk. Chuvângin, a hnênah lâwm thu kan sawi tûr a ni.
- (3) Kan dam lohvin min tidam a, na kan tuara kan ðah châng te pawhin min awmpui reng ðhîn a, kan mittui te min hruk faisak ðhin avângin lâwm thu kan sawi ang.

- (4) Kan mamawhte kan dîl ang.
- (5) Ẹawngṭai ngai lote hi an hlim thei ngai lo an ti a, hlim kan duh chuan kan Ẹawngṭai ṭhîn tûr a ni.

George Mueller-a chuan, “Ẹawngṭai ngat ngat ṭhînte hi Pathianin a kalsan ngai lo,” a ti a. Kan Ẹawngṭai ṭhîn chuan Pathianin min awmpui reng dâwn a ni.

Hla pakhatat chuan, ‘Ni tin Bible chhiarin Ẹawngṭai ṭhîn la, i lo ṭhang lian deuh deuh zêl ang,’ tih a awm a. Kan ṭhan len zêl theih nân leh Kristian naupang awm dân mawi kan hriat reng theih nân te kan tih tûr pawimawh êm êm chu Bible chhiar leh Ẹawngṭai hi a ni.

3. Sunday School-a awm dân mawi: Sunday School hi–

- (1) Pathian thu kan zirna, amah kan fak hona
- (2) Awm dân mawi leh hla kan zirna hmun
- (3) Hruaitu nihna (leadership) nei thei tûra kan inchherna
- (4) Dam chhûnga Isua nau ni tûra kan inbuatsaihna leh
- (5) Kan thih hnu pawha vânram kan kai theihna tûr thu kan zirna hmun te a ni.

Chuvângin, Sunday School hi kan ngai sângin kan ngai pawimawh êm êm tûr a ni a. Pathianni chuan Sunday School-ah kan inkhâwm ngei ngei tûr a ni. Inkhâwm lova inkhelh te, lên bo mai mai te, ram kal chîn te hi Isua duh loh zâwng a ni a, tih loh tûr a ni. Pathiannia tawh sual tâwk palhte hi inkhâwm lo an ni fo mai a, a pawî êm êm a ni. Tichuan, Sunday School-a kan zirtîrtute hi:

- (1) Min duhsaktu leh min hmangaihtute an ni.
- (2) Ẹahnemngai taka min zirtîrtu, kan hriat loh leh kan thiam loh te min hrih ṭhîntute an ni.
- (3) Kan dam lohva min Ẹawngṭaisak fo ṭhîntute an ni.

- (4) Isua hnên min hruai thlengtute an ni.
- (5) Kan inahte lo kala min ɣawngɣaisak ɣhîntute an ni.
- (6) Kan suala pawî tia, hrehawm ti êm êm a, kan tâna ɣawngɣai ɣhînte an ni.

Chuvângin, kan zirtîrtute chu khawi hmunah pawh hmu ila, kan zahin an thu kan awih tûr a ni. Kan koh pawhin ‘Miss, Sir, Madam’ tia ko lovin, ‘Zirtîrtu’ tia koh ɣhîn hi a mawi hle. Sunday School-ah pheî chuan, ‘Zirtîrtu’ tia koh hi Sunday School awm dân mawi a ni a, tih ngei ngei a ɣha.

Sunday School-ah chuan—

- (1) Fel tak leh fai taka inchei a, hma taka kal tûr a ni a. Dâr hmasa a rîk hmain a hmun thlen hman ngei tum tûr a ni.
- (2) In aɣanga kan chhuah hnuah kal kawngah muangchân loh tûr.
- (3) A kawtlai leh a vêlah infiam loh tûr a ni a, a chhûnga luh nghâl a ɣha.
- (4) Kan luh veleh mahni ɣhutna hmun pan nghâlin kan ɣawngɣai tûr a ni.
- (5) Bible leh Hlabu ken ɣhin a ɣha.
- (6) Hla sak laiin Hlabu ena zai hi a mawi.
- (7) ɣhut tawh hnua ɣawng lûng lûng leh ninhlei te, tlanchhuah leh ɣhin te hi a mawi lo va, a chhûnga infiam pheî chu chîn hauh loh tûr a ni.
- (8) Nawrh te, nute ngêna ɣah chin te hi a zahthlâka, miten min nuhzat ɣhîn a, tih ve duh hauh loh tûr a ni.
- (9) Kan thleng tlai palh a nih chuan tlân lût nghâl mai lovin zirtîrtute hnênah luh kan dîl ɣhîn tûr a ni. Kan kal tlai chhan min zawh chuan dâwt kan sawi tûr a ni lo va, a chhan dik tak hrilh hi Isua duh zâwng leh Kristian naupang awm dân mawi a ni.

- (10) Hming lam laiin ɰa taka ngaihthlâk tûr a ni.
- (11) Pathian thu (Bible châng) zir (by heart) kan neih chuan ɰa taka sawi tûr a ni.
- (12) Zirtîrtuten min zirtîr laiin anmahni en chungin ngaihthlâk tûr a ni a. Zawhna min zawh chuan fel takin, ding chungin kan chhâng tûr a ni.
- (13) Chanvo neituten hun an hman laia lo nuih te, bengchhen te leh lo ɰawng te hi thil mawi lo tak a ni a, chîn loh tûr a ni
- (14) ɰawngɰai laia men rûk chîn hi awm dân mawi lo leh ɰa lo tak a ni a, a rûkin Pathianin min hmu reng a ni.
- (15) Zai laiin, thiam ang tâwka ringin Pathian faka zai tûr a ni a, ɰhiante tihbuai leh lo uan vêl hi thil ɰa lo, Setana duh zâwng a ni.
- (16) Thawhlâwm khawntuin kan bul a thlen hunah chauh fel taka thawhlâwm thawh tûr a ni.
- (17) Inhauh hi a ɰa lo va, insual pheih chu Setana lâwm zâwng tak a nih avângin Isua naute chuan tih ve miah loh tûr a ni.
- (18) Zirtîrtute hauh ngaia awm hi a zahthlâk êm êm a ni tih kan hre reng dâwn nia.
- (19) Bân dâwna kan ɰawngɰai rual laiin kan kut hma lamah suih tûr a ni.
- (20) Zirtîrtu ten chhuah hun an tihah chauh muang chângin kal chhuah tûr a ni.

4. Biak Ina awm dân mawi: Biak In hi Pathian chênna, a miten zah leh urhsûn taka Pathian chibai kan bûk hona hmun a nih avângin a pawimawha, a thianghlima, a zahawm êm êm bawk a ni. Chuvâng chuan a chhûnga awm dân tûr pawh Pathianin a duh tui hle a, thawmhnaw inbel tûr thlengin a duh uluk hle ɰhîn a ni. Chuvângin—

- (1) Nu leh paten hâk tûr min pêk apiang lâwm taka hâk ðhin hi Kristian naupang thu awihte tih dân mawi a ni.
- (2) Kawr fai, kan neih zînga a ðha leh zahawm hâk a ðha; kawr ðhui lêrh leh mak danglam tak hâk te, man to tak hâk te hi thil zahthlâk tak a ni tih hriat tûr a ni.
- (3) Pheikhawk man to leh changkâng ber ber ni lovin, kan neih chhun ang uluk leh fai taka enkawla, bun ðhin hi a mawi a ni.
- (4) Mite neih ang ngen chîn hi a mawi lovin a zahthlâk hle.
- (5) Biak Ina Hla bu leh Bible ken ðhin hi chîn dân mawi leh ðha a ni a, a zahawm bawk.
- (6) ðhut duhna bîk neih hi a mawi lo va, min kawhhmuhna hmunah ðha taka ðhut mai a ðha a, ðhut fel hnuah ðawngtai tûr a ni.
- (7) ðhut tawh hnuah zun chhuak, tui hâl leh thil dang avânga thawh leh chhuah fo hi a mawi lo va, mi dang a tihbuai theih bawk avângin luh hmain tih fel vek a ðha.
- (8) Biak In chhûnga thil ei leh ðhial hi mi mâwl te chîn dân, thil ðha lo tak, tih ve loh tûr a ni.
- (9) Chanvo neitute thil tih ðha taka ngaihthlâk tûr a ni a. Mi biak te, nuih leh bengchhen te hian mi dang a tihbuai theih avângin tih hauh loh tûr a ni.
- (10) Biak Inah inkhâwm laia mobile phone ringawt buaipui chîngte an awm a, Setana lâwm zâwng a ni a, Isuan a duh lo. Biak In hi mobile phone hmanna hmun tûr a ni lo a, Biak Ina inkhâwmnaah mobile phone ken loh theih a ðha ber.

Lal Isuan, “Pathian chu Thlarau a ni; a chibai bûktuten thlarau leh tih tak zetin chibai an bûk tûr a ni,” (Jn 4:24) a tih hi kan hre reng dâwn nia.

4. Sikula awm dân mawi: Sikulah hian lehkha chauh ni lovin rinawmna te, nungchang thatna te, taihmakna te, awm dân mawi te, hriat zauna te leh thil dang tam tak te kan zir a ni. Chuvângin, kan ngai pawimawh êm êm tûr a ni a, kal loh mai mai kan chîng tûr a ni lo. Sikula awm dân mawi, a hnuaia mite hi kan hre reng dâwn nia. Sikula kan zirtîrtute hi–

- (1) Kan thiam loh hlauva theih tâwp chhuahtute
- (2) Kan nungchang a mawi lo vang tih hlauva nun dân tha min kawhhuha min fuihtu te
- (3) Kan dam chhûnga awm dân tûr tha min chher chhuahsaktu te an ni a.

Chuvângin, khawi hmunah pawh hmu ila kan zah êm êm tûr a ni. Zirtîrtu zah thiam naupangte hi zirtîrtute pawhin an zah lêt ve thîn. Sikulah chuan–

- (1) Tlai loh tûr a ni a, tan hun hmain thlen thîn tûr a ni. Hun vawn dik hi Kristian naupangte tih ngei ngei tûr a ni.
- (2) Kan tlai palh chuan zirtîrtute hnênah hawihhâwm takin luh kan dîl ang a, an phalna chauhvin kan lût tûr a ni. Kan tlai chhan min zawh chuan, zirtîrtu mit enin tawi fel taka chhan a tha; hau emaw, hrem emaw hlauh vângin dâwt sawi miah loh tûr a ni. Dâwt sawi hi Isua naute chuan kan tih loh tawp tûr a ni. A tlo lo va, miin an hre leh a nih phei chuan min rin loh phah hial thîn.
- (3) Sikul leh a vêl kan vawng fai tûr a ni a, bawlhhlawh paih mai mai lovin, a bawmah chauh kan paih thîn tûr a ni.
- (4) Sikul leh a vêlah leh class chhûngah zirtîrtute phalna lova thil ei chîn hi tih dân tha lo leh mawi lo tak a ni.
- (5) Class-a thut fel veleh, nilênga min vêng tûrin Pathian hnênah kan tawngtai tûr a ni.
- (6) Zirtîrtute lo luh hmaa bengchhen hi a tha lo va. Zirtîrtute awm lo mah se, ring deuhva tawng leh ninhlel te, bula mite tihbuai leh biak te a tûl lo.

- (7) Zirtîrtute an lo luh laiin anmahni enin zah taka dingin chibai kan bûk ang a, sikulin chibai bûkna sawi rual tûr tih a neih chuan fiah taka sawi tûr a ni.
- (8) Hming lam laiin zirtîrtu en kiauvin, ʒa taka ngaihthlâk tûr a ni. Kan hming an lam hunah fiah fel tak, ring lutuk lo, zawi lutuk si lovin ding chungin awm (present) kan ti tûr a ni.
- (9) Zirtîrtuin min zirtîr laiin ninhlei lovin, amah enin ngun taka ngaihthlâk tûr a ni.
- (10) Hriat thiam loh leh hriat fiah loh kan neih chuan zawh hreh loh tûr a ni. Zawhnate Chiang taka zawh a ʒa.
- (11) Zirtîrtuin thil min zawh chuan ding chungin ʒa taka chhân ʒhin hi a mawi. Zawhna kan chhân 'Aw' tih nâna lu tihkun te, 'Aih' tih nâna lu ʒhin mai te hi thil mawi lo tak a ni.
- (12) Zirtîrtute hnial leh chhân mai mai hi awm dân mawi lo a ni tih hriat tûr a ni.
- (13) Sikula infiamna leh inelna hrang hrangah te, intihhlimna hunah te tel ve ʒhin tûr a ni. Hênga kan tel ve hian dik tak leh rinawm taka tih tûr a ni a, chu chu Kristian naupang awm dân mawi kan lantîrna hun remchâng leh ʒa tak a ni. A chak zâwk leh a sâng nih châk avânga fet loh tûr a ni a, a tlo ngai lo.
- (14) Sikula thinrim te, mi hnial chîn te, mahni hmasial taka tih te, chapote hi Pathian huat zâwng tak a ni a, kan ti ve tûr a ni lo, hetianga tih chîngte hi kawm an nuam ngai lo va, an thleng sâng tak tak ngai lo bawk a ni.
- (15) Mi thil ti sual palh (che sual) kan hmuhin nuihzat hi a mawi lo va, chîn loh tûr a ni.
- (16) Zaidam leh inngaitlâwm hi malsâwmna dawnna a ni a; mi kan tihpalh pawhin, inngaitlâwm taka ngaihdam dîl

zêl ðhin hi awm dân mawi a ni. Pathian thua chuan, '...Inngaihtlâwmna chu chawimawia awmna a ni' a tih kan hmu a ni (Thuf 15:33).

- (17) Zirtirtuten in lama tih tûr (home work/assignment) min pête tih loh hi sual a ni a, ðha taka tih ðhin tûr a ni. Chhan eng emaw avânga kan ti lo palh a nih chuan, chhuanlam siam kual lovin, thudik tak sawi a ðha a, dâwt phuahchawp sawi hi mi dawihzep te tih dân a ni.
- (18) Test leh exam-naah, entawn hi a pawihle a, sual a ni a, mi rinawm lo nihna a ni baw. Kristian naupang tih atân a mawi lo êm êm a, a hmaa lo inbuatsaih ðhat a pawimawh zâwk. Dik lo taka entawn a tih ðhat (pass) aiin, dik taka tiha fail a zahawm zâwk a, a tlo zâwk baw.
- (19) Sikul uniform ha chungalên kual hi thil zahthlâk leh mawi lo a ni.
- (20) Sikul bânah, inah kan haw tlang phawt tûr a ni a, kan inthlâk fel hnuah lên duhna kan neih chuan kan nu leh pate dîl tûr a ni. An hriat loh leh phalna lovin khawiah mah kal tûr a ni lo.

5. Mi ina awm dân mawi: Mi ina kan awm dân hi kan mize lanna pawimawh tak a nih avângin fîmkhur a ngai a. Hêngte hi chhinchhiah ila—

- (1) Mi kan buai tawh avângin lên tûr inhrilh lâwk ðhin a ðha.
- (2) Gate a awm chuan luh hnuah khâr fel leh ðhin a ðha.
- (3) Kawngkhâr bulah thâwm neih tûr a ni a, kawngkhâr a lo inhawng sa a nih pawhin, kik emaw, hmehrik (doorbell) a awm chuan hmeh rîk emaw, 'In awm em?' emaw tih hmasak tûr a ni.
- (4) 'Lo lût rawh' emaw, 'Lo lêng rawh', emaw tia min chhân hma chuan luh ngâl mai loh tûr a ni.

- (5) Ke tah faina (doormat) a awm chuan, luh hmain ke fai taka tah tûr a ni a, pheikhawk an phelh t̄hîn a nih chuan phelh ve mai rawh.
- (6) Kawngkhâr chu luh hnuah khâr veleh tûr a ni.
- (7) Mi inah mahni duhna laia t̄thu nghâl mai lovin, t̄hutna tûr min hrilhna hmunah t̄hut tûr a ni; min hrilh lo a nih chuan a remchâng laia t̄hut a paw lo.
- (8) Mi t̄hutthlênga mut zul zul leh lâwn kai te hi thil mawi lo tak a ni.
- (9) Chaw an lo ei lai a nih chuan an bula t̄hut emaw, din ve reng emaw hi a mawi lo; a remchâng lai hla deuhva nghah mai hi a mawi zâwk a ni.
- (10) Min hrilh lâwk a nih loh chuan, t̄awngkam t̄haa ei ve tûra min sâwm vâng a ei ve mai hi a mawi lo va, mi kan tibuai thei tih hriat tûr a ni.
- (11) Thil dang sawi kual vak lovin, kan lên duh chhan t̄ha taka sawi hmasak a t̄ha.
- (12) Mi dangin min tûr a nih chuan min tih chhan chu tih hmasak ber tûr a ni. Kan kal chhan ti hmasa lo va, lên nghâl leh t̄hianta kawm zui mai hi mi rinawm lote chin dân a ni a, chin dân t̄ha lo leh mawi lo tak a ni.
- (13) Mi milem tûr lai khawih te, lâk thlâk te a mawi lo va; tih hauh loh tûr a ni. A neituten khawih an phal chauhvin kan khawih dân nia.
- (14) TV, computer, mobile phone (smartphone) leh hmanraw changkâng dang te, kan khawih thiam ve a nih pawhin a neitute phalna lo chuan khawih loh tûr a ni.
- (15) Mi ina nawrh chin hi a mawi lo va, tih hauh loh tûr a ni.
- (16) Mi thil awh loh tûr a ni a, hâwn tum te leh ngen te chin loh tûr a ni. Pathian thu pawhin vêngte ta awt lo tûrin min hrilh a ni.

- (17) Mi inah ei tûr min pêkin hnial der vak lova, lâwm taka ei mai hi a mawi. Tui kan ti lo a nih chuan ei tlêm mai tûr a ni. Kan duh lo tak tak a nih chuan kan duh loh chhan ̣ha taka hrilh hi a changkâng êm êm a ni.
- (18) Thil ei honaah, a upa ber ei hmasaktîr hi chîn dân mawi tak a ni.
- (19) Thil ei honaah a heh bîka ̣an te, ei tûr dap dun dun te, ei tûr hmaa ̣awng per sur sur te, ei rîk hruap hruap te leh a ei zotua ̣an te a mawi lo. Thil awm tawh lo ngen hi a zahthlâk hle.
- (20) Ei tûr hmuam tûn chung a ̣awng hi a mawi lo va, pumpelh hrâm hrâm tûr a ni.
- (21) Kan ei zawhna hnu tihfai leh ̣hin hi a mawi a, ̣awp nuaiha kalsan hi a changkâng lo tak zet a; felfai taka kalsan hi naupang fel, entawn tlâkte chin dân mawi tak a ni.
- (22) Mi ina zunram thiar hi pumpelh tum hrâm a ̣ha. Tih a tûl palh a nih chuan, a neituten min kawhhmuhna hmunah kan inthiar dâwn nia. Kan hman zawhah tihfai leh vek tûr a ni a, ̣awp leh bâl taka kalsan loh tûr a ni.
- (23) Mi inthiarna (bathroom) chhûngah eng pawh lo awm sela, a neitute hriat lohva hman tûr chin hriat thiam tûr a ni.
- (24) Mi thil an hriat lohva lâk leh hman hi rûkru nihna a ni a, eng mah lâk loh tûr a ni.
- (25) Nu leh pa berte khum pindan (master bedroom) hi zah tûr a ni a, luh loh hrâm a ̣ha hle.
- (26) Mi inah rei tak lên hi mâwl nihna leh mi dang tihbuai theihna a ni a, lên rei loh tûr a ni.
- (27) Kan hâu dâwnin kan lênnate hmuh leh hriat lai ngeia hâwn a ̣ha, an hriat lohva haw hi thil mawi lo tak a ni.

ṬHEN HNIHNA

Chawhma lamah khân Bible chhiar leh ṭawngṭai te, mi dang nêna kan awm hona atâna awm dân mawi kan hriat tûr te kan zir ho tawh a. Chawhnu lamah hian, Kristian naupangten chhûngkua leh kawng hrang hranga awm dân mawi kan hriat tûr leh ngaih pawimawh tûrte kan zir ho thung dân a, ngun takin kan lo ngaithla leh dân nia.

1. In chhûnga awm dân mawi: In pakhata chêng hote hi chhûngkua kan ni a, inhmangaiha, inṭanpui tawn ṭheuh tûr leh hlim taka Pathian be ho tûr kan ni. In chhûnga awm dân mawite chu—

- (1) Nu leh pate zah leh an thu awih: Kan nu leh pate hi eng lai pawha hah taka min enkawla, min duat êm êmtute, kan dam loh pawha tlaivâra min awmpuitute an ni. Leia kan Pathian hmuh theih chu kan nu leh pate hi an ni a, an hlu tak zet a, kan zah tûr a ni. Chuvângin-
 - (a) Kan kohvin zah takin kan ko tûr a ni a, ‘ka nu’ emaw, ‘ka pa’ emaw tih telh ziah tûr a ni. Kan thin a rim pawhin an hmingin kan ko mai mai tûr a ni lo va, vîn tak leh ṭawng mawi lo pheih chuan kan kovin kan be tûr a ni lo.
 - (b) Thu ṭha min hrih te, min hau châng te pawhin min huat vâng a ni lo va, min hmangaih vâng zâwk a ni a, kan chhâng lêt tûr a ni lo.
 - (c) Ka nu hi keimah avângin vawi tam tak a mittui a tla tawh a, ka pa hian ka ṭhatna tûr ngaihtuahin hah takin hna a thawk fo ṭhîn; chuvângin, an thu kan awih êm êm tûr a ni.
 - (d) Min tirhin “Ka peih lo,” ti te leh “Ka duh lo,” ti tein kan hnial tûr a ni lo va. “Eng nge ka hlawh dân?”

emaw, “Eng nge min pêk ang?” ti emawa hlawh emaw, lâwmman emaw dîl chîn hi thil ʒa lo tak a ni.

- (e) Khawiah pawh min tirhna apiangah hnial lovin kan kal ʒhîn tûr a ni.
- (f) Kan nu leh pate ʒawngkam mawi lo taka biak hi a ʒa lo va, ânchhe lawh phe chu Pathian huat zâwng tak a ni a, chin loh tawp tûr a ni. Pathian thu chuan, “Tu pawh a nu emaw, a pa emaw ânchhe lawh apiang chu tihlum ngei tûr a ni,” a ti a ni (Lev 21:17).
- (g) Khawi hmunah pawh nu leh pate chanchin a chhe zâwnga sawi lovin, a mawi zâwng zêla sawi ʒhin tûr a ni.
- (h) Kan nu leh pate chuan eng hna pawh thawk se, kan hmusit rêng rêng tûr a ni lo va, kan chhuang êm êm zâwk tûr a ni.
- (i) Nu leh pate zahpui a, mi zînga kalpui duh loh te, an hming sawi ngam loh te hian nu leh pate kan hmusit tihna a ni a, a pawî êm êm a ni. Pathian thuin, “A nu emaw, a pa emaw zah lo apiang chu ânchhe dawngin awm rawh se,” a tih te (Deut 27:16), “I pa, a hringtu che thu pawm la, i nu chu a lo tarin hmusit suh,” (Thuf 3:22) a tihte hi kan hre reng dâwn nia.

Nu leh pa zah leh chawimawi hi keimahni tân a ʒa a, Pathian malsâwmna, dam reina leh hlawhtlinnate a ni. Pathian thu chuan, “Naupangte u, engkimah in nu leh in pate thu zâwm rawh u, chu chu Lalpaah chuan a lâwmawm si a,” (Kol 3:20) a ti a ni.

- (2) Chhûngte ʒanpui: Kan la têt êm avângin chhûngte kan ʒanpui thei lo emaw kan ti mai thei. Mahse, kan ʒanpui theih dân a awm a, chu chu—

- (a) Thu âwih te
- (b) Zîngah hma taka thawha ðawngtai te
- (c) Lêng bo mai mai lova ina awm tam te
- (d) Tih tûr min hrilh apiang ðha taka tih ðhin te
- (e) Lehkha zir te
- (f) Pathian thu kan zir (by heart) te chhông inkhâwmnaa ðha taka sawi te
- (g) Eng mah ti lova awm mai mai lova hna thawh te a ni. Isua naupangte chuan hna kan thawk tûr a ni. Pathian pawhin awm mai mai a phal lo, “Tu pawhin hna a thawh duh loh chuan ei pawh ei suh se,” a ti (2 Thes 3:10). Hna thawk duh lo chuan ei pawh a phal lo a nih chu.
- (h) Nu leh pate phalna leh remtihna chauhva Television (TV) te, computer te, mobile phone (smartphone) te leh a dang te en leh khawih ðhin tûr a ni. TV te, computer te, mobile phone te leh a dang te hi thil ðul lo leh ho mai mai enna atân leh tih nân hman tûr a ni lo va, ðangkai taka hman tûra siam a ni. Zîng thawh veleh aţanga cartoon chi hrang hrang en chîn te, games khelh te hi hun khawh ralna mai mai a ni a. Hetianga lehkha zir tlêm phah nâna hmangte hi a tâwpah an hlawhchham (fail) ðhin a, a pawh êm êm a ni. Computer leh smartphone khawih nasat hian mi a tithau thei a, thil dang ngaihtuah theih lohna te, lehkha zir peih lohna te, mut tui lohna te, mi dang bula awm peih lohna te leh taksa nuamsam lo te a siam thei bawk an ti a, fîmkhur a ngai hle mai. Chuvângin, keini chuan a hun bîkah chauh TV en ila, computer leh phone te khawih ila a ðha ber.
- (i) Nu leh paten TV en leh phone khawih an phal loh avâng te, a thununna (remote control) ken an phal

loh avânga nawrh chîngte an awm ʈhîn a, a zahthlâk hle mai. Hêngte hi Isuan a hmuh châng hian hrehawm a ti ʈhîn khawp ang. Isua naute chuan nu leh paten an phal loh chuan tih loh mai tûr a ni.

- (j) Kan kawr te, kan inkhualtelemna hmanrua (toys) te leh kan lehkhabu te kan dah darh nuaih tûr a ni lo. Kan, hman zawhah ʈha taka a awmna hmuna dah fel leh thlap ʈhîn hi chîn dân mawi leh chhûngte kan ʈanpuina a ni. Tihnawktu ni lovin, tifaitsu nih a ʈha.
- (k) Inah kan awm tam tûr a ni a. Kan lên chhuah duh chuan nu leh pate emaw, chhûngte emaw kan dîl ngei ngei tûr a ni a, an phal loh chuan lên chhuah luih loh tûr, an hriat loh pheh chuan lên chhuah miah loh tûr a ni.
- (l) Kan kalna tûr leh kan lên rei zâwng tûr te Chiang taka hrilh ʈhîn a ʈha. ‘Ka lêng dâwn’ tia tlân chhuah nghâl mai hi a mawi lo va, chîn dân dik lo a ni.
- (m) Rei tak lên bo hi a ʈha lo va, koh hâw ngaia awm loh tûr a ni a, a hun taka haw ʈhîn hi Kristian naupang fel leh rinawmte tih dân tûr a ni.
- (n) Chaw a hun takah ʈha taka ei tûr a ni. Isua naute chuan chaw ei duh loh vânga thinrim leh nawrhte an chîng ve ngai lo. Chaw hi Pathian min pêk, kan chhûngten hah taka an thawh chhuah a ni a, a zahawm a, hlim takin kan ei tûr a ni.
- (o) Chaw leh ei tûr dang, infiam nân leh ninhlei nân hman loh tûr a ni.
- (p) Chaw ei laia lehkhabu chhiar hi a ʈha lo va, tih loh tûr a ni.
- (q) Chaw leh chawhmeh sawisêl chîn hi thil ʈha lo tak a ni tih kan hre reng bawk dâwn nia.

- (3) Unau chênpuite bula awm dân mawi: Pathian thu chuan, “Ngai teh, unaute inngeih dial diala awm khâwm hi a va ðhain, a va nuam êm!” a ti a (Sam 133:1). Keini Kristian naupangte pawh, kan unau chênpuite nêh inhmangaih tawn dial diala awm khâwm tûrin Isuan min duh a, chuvângin–
- (a) Inhnial te, intih thinrimte kan chîng ve tûr a ni lo.
 - (b) Kut inthlâk te leh invelh te pheih chu thil sual pawh tak a nih avângin tih hauh loh tûr a ni.
 - (c) Kan unaute tân kan thil phal tûr a ni a, ei tûr te, kan inkhualtelemna thil te duhsak takin, ‘Ei ve rawh,’ ‘Hmang ve rawh,’ te kan ti ðhîn dân nia. Tichuan, kan inngaina sawt ang.
 - (d) Mahni ûte zah thiam hi naupang fel nihna a ni. Kan kohvin ‘ka u’ tih telh ziah hi a mawi; entîr nân, ‘Ka u Mâmi,’ ti emaw, ‘Ka u Mâma’ ti emawa koh ðhin a ðha. An hming puma koh hi ûte zah lohzia lantîrna a ni.
 - (e) Mahni ûte an hnial ngai lo, an thu awih fo zâwk tûr a ni.
 - (f) Kan naute pawh kan duat thiam tûr a ni a, chak lo zâwk leh te zâwk an nih avângin kan dîm thiam tûr a ni. Ðanpui an ngaihnaah ðanpuiin, an thiam lohte hrilh ðhîn ila, unau hlim tak kan lo ni dawn a ni.
 - (g) Unau ðawngkam mawi lo leh ðawng chiaa inhau hi a mawi lo va, Setana lâwm zâwng a ni a, tih hauh loh tûr a ni. Isuan heti hian min hrilh, “Tu pawh a unau chungah thinur apiang chu a chung thu rêl a ni ang a; tu pawh a unau ‘mi chhawih pa’ ti apiang Gehenna meia kal tlâk a ni ang tih ka hrilh a che u,” tiin (Mt 5:22). A hlauhawm hle mai.

- (h) Kan unaute an thinrim pawhin chhâng lêt ve lo va, a tlâwm zâwk leh ngawi zâwka ÷an ngam hi Isua duh dân leh Kristian naupang huaisente awm dân mawi a ni.
- (4) Kan pi leh pute bula awm dân mawi: Ram changkâng leh hnam fing apiangin pi leh pute an duat a, an dah sângin an zah thiam ÷hîn. Bible pawhin, “In pi leh pute hmangaih chu a lâwm zâwng a ni a,” a ti a ni (Deut 10:15). Naupang fel, awm dân mawi hria nih kan duh chuan, Pathian duh zâwng, kan pi leh pute hmangaiha, duat leh ÷anpui hi kan tih tûr pawimawh tak a ni, a chhan chu—
- (a) Kan pi leh pute hi an chak tawh lo va; chuvângin, kan ÷anpui an ngai hle a ni.
- (b) An beng hriatna te a chak tawh loh avângin, ÷awng te an hre ÷ha thei lo ÷hîn a, thil min zâwt nawn leh ÷hîn a nih pawhin, “A ninawm, i hre thei lo lutuk!” tia vîn mai lovin, zaidam taka hrilh nawn leh ÷hin hi anmahni kan ÷anpuina a ni.
- (c) An mitte a fiah tawh loh avângin thilte an chhiar ÷ha thei tawh lo va, an ngaihthlâk duh zâwng chhiarsak ÷hin te, an thil hmuh loh zawnpui te hi an tân a lâwmawm êm êm a ni.
- (d) An kete a chak tawh lo va, kal te an harsat ÷hîn. Kal duhna an neiha kaih te, an mamawh laksak te hi kan ÷anpui theihna a ni.
- (e) Kan zah tûr a ni a, kan be nawmna mai mai tûr a ni lo. Hmusit taka ‘Tar chia, tar â, tar phunchiar’ tih te hi chîn dân mawi lo tak a ni.
- (f) ÷awngka vîn leh hmuhsitna te hian an rilru a tihrehawm êm êm ÷hîn a, an mittuite a tla hial thei;

chutianga ti ve lovin, duat takin kan enkawl zâwk tûr a ni.

- (g) Kawm tûr an nei loh avângin an khua a har a, biak tûrte an duh ve êm êm thîn. An khawngaihthlâk hle a, an chanchin sawi leh an thawnthu sawi te tha takin ngaihthlâksak ila, thlalâk hlui te enpui ila, nuam an ti a, an lâwm thîn hle a ni. Chutianga kan tih chuan, kan pi leh pute tân thian tha tak kan lo ni thei ang.
- (h) Insil fai te an tân a harsa tawh a, insil tûra tanpui an ngai a ni. An rim a tui loh châng pawhin, ‘Tar rimchhia’ ti mai lovin, Isuan a zirtîrte ke a sil ang khân an kete sil faisak ve ila an va lâwm dâwn êm!
- (i) Keimahni angin naupang rilru an pu leh tawh a, an lâwm zâwng leh lâwm loh zâwng pawh thil ho tê tê a ni tih kan hriatpui reng dâwn nia.

Kan pi leh pute tân thian tha tak ni ila, naupang fel awm dân mawi hria kan ni ang a, Pathian malsâwmna pawh kan dawng ngei ang.

- (5) Chênpuì dangte bula awm dân mawi: Kan chhûngkuaa awm sa ni lo, hmun danga kan chhûngte leh mi dang, kan ina awm ve an awm thîn a. Chûng mite chu—
 - (a) Kan en hrang ngai tûr a ni lo va, an chungah tha tak leh ngilnei takin kan awm fo tûr a ni.
 - (b) An tân eng mah ui lovin, ei tûr te, in tûr te pawh kan neih ang ang kan pe ve thîn tûr a ni.
 - (c) Keimahni aia upa an nih chuan zah takin kan bia ang a, kan koh pawhin an hming puma ko mai lovin, koh an duh dân zâwtin ko thîn ila, an tân a lâwmawm êm êm ang.

- (d) Ṭawngkam mawi lo leh vîn taka inkoh te, inhauh te, inhmuhsit te, na taka inṭawng khumte hi tu man kan duh lo va, chîn loh tûr a ni.
- (e) An hnathawk lai tihbuai te, chhaih chin te hi thil ṭha lo tak a ni tih kan hre tûr a ni.
- (f) Kan theih angin ṭanpui ṭhîn ila thil ṭha tak ti kan ni ang.
- (g) Mi kut thlâk chîn hi dân phal loh leh thil sual lian tak a ni tih kan hre reng dân nia.

A châng chuan kan ina rei lo tê awm tûr ‘mikhual’ pawh kan thleng ṭhîn âwm e. Mikhualte hi kan duat thiam tûr a ni. Pathian thu chuan, ‘Mikhualte chungah hmangaih chhuah theihngilh suh u...’ a ti a ni (Heb 13:2). Kan hnênah rei tak an awm dân lo va, chuvâng chuan an bulah fel taka awm a ṭha. Kan hriat tûrte—

- (a) Mikhualte awm laia nawrh leh ṭah chîn hi a zahthlâka, tih hauh loh tûr a ni.
- (b) Mikhualte awm laia inhau hi a mawi lo hle.
- (c) Kan theih angin ṭanpui ila, an kal duhna an hriat loh te hrilh ila, an tân a hlu êm êm ang.
- (d) An hawn hun tûr zawh fo hi a mawi lo, kan ning emaw an ti ang.
- (e) Thil dahna an hriat loh chuan kan hrilh ang a, tih dân tûr an hriat lohte hrilh tûr a ni.
- (f) Ei tûr pawh kan neih ang ang ui lova eitîr ṭhin a ṭha.
- (g) Chaw an ei tui leh tui loh te, an mut tui leh tui loh zawh ṭhin hi a mawi.
- (h) Kan hmanrua an mamawh chuan hmantîr ila, an tân a lâwmawm êm êm ang. Tichuan, anni pawhin min hre reng thei bawk ang.

- (i) Thawmhnaw bâl an neih chuan sôksak hi a mawi.
- (j) An haw dâwnah ðha taka thlah tûr a ni, thil hawntûr tûr kan neih chuan hawntûr a mawi.

Mikhualte kan duat chuan, mi inah mikhuala kan thlen ve hunah min duat ve ngei ang.

- (6) Inlêngte chung awm dân mawi: Kan ina lo lêngte chu tute pawh ni se, ðha taka lo biak tûr a ni. Kan hriat reng tûrte chu—
 - (a) Kawngkhâr an rawn kik emaw, hmehrîk (doorbell) an hmet ri emaw a nih chuan aw dam, ngaihthlâk nuam takin, “Lo lût rawh (u),” emaw, “Lo lêng rawh (u),” tih hi a mawi.
 - (b) In chhûnga an lo luhin hlim hmêl taka ding chung a lo biak a ðha.
 - (c) Lo ðawng khalh thuai thuai lovin, eng nge an duh zawha ngaihthlâk hmasak phawt hi a mawi.
 - (d) Ui kan neih chuan, “Hlau suh u, a hlauhawm loh,” ti ringawt lovin, dah bo a ðha, kan tâna hlauhawm lo hi mi dang tân a hlauhawm thei a nia.
 - (e) Keimahni ni lo, mi dang an hmuh duh chuan an ðhutna tûr hriha kohsak thuai tûr a ni. Kan koh chhûng a rei dâwn chuan chhiar tûr emaw, en tûr emaw kawhmuh a ðha.
 - (f) Kan chhûngten inlêng an neih laiin awm ve tûrin min duh a nih loh chuan an bula lo awm ve reng hi a mawi lo va, lo biak buai ve chhên phe chu tih loh a ðha.
 - (g) Naupang ðhenkhat chuan an nu leh paten inlêng an neih laia lo biak buai te, thil ngen te an chîng a; a

ṭhente phei chu an ṭap a, an nuar hial ṭhîn nia, a zahthlâk hle mai. Hei hi awm dân mawi lo a ni a, chîn ve hauh loh tûr a ni.

- (h) Fel taka lo awm tûr a ni a, chuti chuan chhôngkua kan chawimawi a ni ang.
- (i) Mamawh leh sawi duh kan neih chuan inlêngte hâu hnua sawi hi a mawi.
- (j) Mi dang awm laia inhrilh rûk chîn hi a mawi lo va, awm ve dangte tân a nuam lo thei a, tih loh hrâm hrâm tûr a ni.
- (k) Thil tih nei chung a inlêngte kawm hi a mawi lo va, thil tih laklawh kan neih pawhin dah rih a ṭha. Lehkhabu chhiarsan te, TV ensan te, games khelhsan leh thil dang tihsan daih hi anmahni ngaih pawimawh lohna a ni a, an tân a nuam lo thei tih hriat tûr a ni.
- (l) Kan ṭhiante nêh kan ina kan inkawm chuan kan thil neih, hmanrua leh milem te ui lovin hmantîr ve ila, kan in nuam an ti ang a, lo lên leh an châk ang.
- (m) Kan ina lo lêngte ei tûr leh in tûr kan neih ang ang ui lova pêk ṭhin hi malsâwmna a ni. Thingpui inpêk te hi a lâwmawm a, thingpui siamsak dâwna an duh dân zawh nachâng hriat hi chîn dân mawi tak a ni lehzual.
- (n) Kan inlêngte an che sual palh a, thingpui an tibaw palh emaw, thil an tichhe palh leh thlahu palh emaw a nih pawhin, pawî ti lutuka awm loh a ṭha. ‘A pawî lo ve,’ ‘Hrehawm ti rêng rêng suh,’ tihte hi ṭawngkam mawi a ni.

- (o) Inlêngte an haw dâwnin ding chung a thlah hi anmahni kan ngaih pawimawhna lantîrna a ni a, pâwn emaw, kawngka thleng emaw thlah thîn hi a mawi a, tih hrâm a thâ hle.

2. Aia upa zah: Mizote hi Kristian kan nih hma aţang tawha aia upa zah thiam tak hnam kan ni a, Kristian kan nih hnuah pawh zah nachâng kan la hre zêl hi a lâwmawm hle a ni. Mi fing apiangin aia upa zah nachâng an hria a. Hnam changkâng apiangin aia upa an zahin an dah lal thiam a, hma an sâwn zêl a ni. Keini Kristian naupangte pawh hian aia upate zah nachâng hria ila hma kan sâwn ngei ang. Hêngte hi chhinchhiah ila—

- (1) Chaw ei khâwmnaah aia upate chaw dawh hmasaktîr te, bâr hmasaktîr te hi chîn dân mawi tak a ni.
- (2) Awm khâwmnaah aia upaten thil an sawi laia lo tihbuai hi a mawi lo hle a, hnial phe chu a mawi lo leh zual a ni. Kan hre zâwk a nih pawhin insûm hrâm hrâm a thâ.
- (3) Bus chhûngah leh kal khâwmnaah aia upate thutna ken nachâng hriat loh hi thil zahthlâk tak a ni. Sikul uniform ha chung aia upate thutna kan kian duh lo a nih phe chu an, kan sikul pawh kan tihmingchhe tel a ni. Pitar leh putarte phe chu ken ngei ngei a mawi a ni.
- (4) Aia upate hnial leh hau te, hmusit te hi a thâ lo hle a, tih ve loh tûr a ni a; kutthlâk phe chu tih rêng rêng loh tûr a ni.
- (5) Keini aia upaten min tih chuan an thu awih taka kal tûr a ni. Amaherawhchu, thil thâ lo leh dik lo min tih tîr dâwn erawh chuan huaisen takin kan hnial ngam tûr a ni thung.
- (6) Miin thil min tih tîr chuan a tâwp thlenga rinawm taka tih thîn a thâ.

- (7) Aia upate chu koh dân mawiin koh tûr an ni a, 'ka pi, ka pu, ka nu, ka pa, ka ni, ka u' tia koh ðhin hi a zahawmin a mawi.
- (8) Hnathawh honaah aia upate âwl thiam, a thawk tam nih ðhin a ðha.
- (9) Kum upa, pitar leh putarte pheih chu kan zah thiam lehzual tûr a ni.
- (10) Pitar leh putarte kal kawngah kan tawh dânin kawng ðha lam kian ila, kan kal pelh duh chuan, nêka kal pel mai lovin ðawngkam mawi takin, "Min lo ngaidam lawk," tia kal hmasak dîl hi a mawi.
- (11) Kum upate zahna entîr nân an hmaa din ðhin hi a mawi. Pathian thuin, "Lûa kêl sam ðote hmaah chuan i ding zêl ðhîn tûr a ni a, tar hmêl chu i zah tûr a ni..." a tih hi hriat reng a ðha hle (Lev 19:32).
- (12) Tarte chu ðanpui an ngaihna apiangah ðanpui ðhin tûr a ni a, an thil khai lai khaisak te, an kawng kân tûr kaihte hi an tân a hlu êm êm a ni.

Mizo hla pakhatat chuan, 'Aia upate zah thiamin, an thute awihin zâwm fo rawh...' tih leh '...an hnial ngai lo aia ûte' tih a awm a, hei hi thu dik tak a nih avângin kan chhinchhiah tlat dân nia. Kum upate kan zah thiamin kan duat chuan, kan kum a upat ve hunah naupang zâwkten min zahin min duat ve ang a, kan zavai atân a nuam êm êm ang.

3. Rualbanlote bula awm dân mawi: Pathianin chhan leh vâng nei vekin engkim a siam a, mihringte pawh chi hrang hrang leh mize danglam bîk te pawh a siam a, chûng mite chu 'rualbanlote' tiin kan sawi ðhîn. Tûnlaiah chuan 'rualbanlo' ti lovin, 'vohbîk' tiin an ko baw a, a mawi hle mai.

Rualbanlote hian ngaihsak an mamawh bîk a, kan ngaihsakna tel lo chuan an tân nun a harsa êm êm a ni. Lal lsa pawhin a ngaihsak a, khawvêla a awm lai pawhin a tidam thîn. Kan Kohran pawhin kan ngaihsakin kan ngai pawimawh a, an pualin ni bîk June thla Pathianni vawi 3-na chu ‘Rualbanlote Ni’ atân kan hmang thîn a ni. Chuvângin, keini pawhin rualbanlote kan ngaihsakin kan tanpui thîn tûr a ni.

- (1) Biak nawmna te, chhaih te, hmusit leh deusawh taka biakte hi an tân a hrehawm êm êm a, kan chîng tûr a ni lo. Tha takin kan be zâwk tûr a ni.
- (2) Rualbanlote hian an kum rualpuite bula awm nuam an ti a; chuvângin, kan bula awm an châk a ni. Kan bula an awmin en hrang bîk lovin, keimahni anga tha taka kan kawm chuan an tân thian tha kan lo ni ang.
- (3) Mi thiamte chuan rualbanlote hi ‘thiam bîk nei’ (differently abled person) an ni ti pawhin an sawi thîn. Chuvângin, an thiam bîkna lai leh an tih theih zâwngte hriatsak tum ila, an tih theih ang tihîr ve hi nuam an ti êm êm a ni.
- (4) Thil zirnaa an tel ve hian theihtâwp an chhuah ve a ni tih hriatpui ila, sawi dik loh leh tihual an duh bîk lo va, an tih sual pawhin an theihnain a tlin loh vâng a ni fo tih hriatpui ila, nuih zata en liam mai lovin kan tanpui zâwk ang a, hma an sâwn zêl ang.
- (5) Intihsiakna leh thil tih honaah thliar bîk lovin teltîr ve zêl ila, an tân malsâwmna kan lo ni ang.

Helen Keller-i chu mitdel, bengngawng, tanwng thei lo a ni; mahse, amah zirtîrtunu Anne Sullivan-i’n theih tâwp chhuaha a enkawlina avângin khawvêl hriata thu ziaktu hmingthang taka lo ni thei ta a ni. Keini pawhin rualbanlote hi zirtîrin kan kaihruai thei a ni.

Mizo upate chuan ‘Piansualin tlai luat a nei lo’ an ti a, ‘mi tu pawh, eng hunah pawh kan piang sual thei a ni’, an tihna a ni ang. Chuvângin, Kristian naupangte chuan, rualbanlote hi duat takin enkawl ila, Lal Isuan, “Hêng ka unau tê berte zînga mi pakhat chung a in tih chu ka chung a ti in ni,” min la ti dâwn a ni (Mt 25:40).

4. Ṭawngkam mawi: Kan ṭawngka chhuak hian mi a tilâwm thei a, a tithinrim thei a, a tilungngai thei a, a tiṭap hial thei bawk. Chuvângin, kan thu sawi tûr te uluk taka ngaihtuah ṭhin a ṭha. Pathian thu chuan, “...in ṭawngka chhuak chu chia al, khawngaihna tel ni fo rawh se,” a ti a (Kol 4:6). Kan ṭhiante leh mi dang tu pawh ṭha taka biak leh chhân ṭhin hi a ṭha a, Pathian malsâwm dawnna a ni.

- (1) Mi tu pawh nui chung a biak ṭhin hi a mawi.
- (2) Mi thil kan dîl chuan, ‘Khawngaih takin,’ ka ti ṭhîn ang.
- (3) Miin thil min pêk chuan ‘Ka lâwm e,’ tih ṭhin tûr a ni.
- (4) Mi kan tihpalh chuan, ‘Ka tihpalh, min ngaidam rawh,’ tih te, ‘Keima thiam loh a ni, min ngaidam rawh’ tihte hi a mawi.
- (5) Mi thil kan pêka, ‘Ka lâwm e’ an tih chuan, ‘Kei pawh le,’ tiin kan chhâng ṭhîn ang.
- (6) Mi buai laia biak lawk kan duh te, kan kal pelh dâwn te, ṭhiante nêk kan awm khâwm laia, kan kal sawn lawk dâwn emaw te hian, ‘Min lo ngaidam lawk,’ tih hi a mawi hle.
- (7) Phone-a mi kan biakin, ‘Tu nge i nih?’ tih nghâl ngawt hi a mawi lo va, mahni hming sawi hmasak ṭhin a mawi.

- (8) Ẹawngka vîn hi tu mahin ngaihthlâk nuam kan ti ngai lo va, phone-ah phei chuan a ngaihnawm lo leh zual a, chîn loh tûr a ni.
- (9) Mahni infakna Ẹawngkam hi mi dangin ngaihnawm an ti ngai lo. Upate phei chuan, “Mahni infak leh sakhi ngalah eng mah a bet lo,” an ti hial a; ‘mahni infak hi eng tihna mah a ni lo,’ an tihna a ni ang. Chuvângin mahni infak vak vak loh a Ẹha.
- (10) Mi an inbiak laia, lo biak buai ve hi a mawi lo hle.
- (11) Mi thil ziak lai leh phone-a thu thawm tûr an chhut laia hriat tuma lo en hi a mawi lo, chîn loh atân a Ẹha.

Mi tu pawh hi eng tik niah emaw kan tâna mi Ẹangkai tak an la ni thei a ni. Chuvângin, mi zawng zawng Ẹha takin be Ẹhîn ila, kan zavai atân a nuam ang a, mi dang tân malsâwmna kan lo ni Ẹheuh dawn a ni.

“Eng pawh ni sela, in awm dân chu Krista Chanchin Ẹha nêh in mawi pawt rawh se,” (Phil 1:27).